

Daugiabučių namų sienų estetinio apipavidalinimo galimybės

Regina Malakauskienė¹, Vida Gerikienė²

Klaipėdos valstybinė kolegijos Technologijų fakulteto Kraštovarkos katedra
Bijūnų g. 10, LT-91223 Klaipėda

Tel. (8-650) 18320, el. paštas: ¹regma9@gmail.com, ²vida.gerikiene7@gmail.com

(Gauta 2014 m. sausio mėn.; atiduota spaudai 2014 m. balandžio mėn.; prieiga internete nuo 2014 m. gegužės 02 d.)

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjamos gyvenamųjų rajonų aplinkos aktualijos, daugiabučių namų sienų estetinė būklė. Apžvelgiami sienų atnaujinimo būdai ir galimybės optimizuojant aplinką, siekiant šiuolaikiško, modernaus, ekologiško ir ekonomiško statinio vaizdo. Analizuojami piešiniai (tapyba) ant sienų, vertikalusis želdinimas, augalų ir piešinių deriniai. Pateikiamos jų panaudojimo aplinkoje formos bei tokių sienų įrengimo privalumai ir trūkumai.

Reikšminiai žodžiai: gyvenamasis rajonas, piešiniai (tapyba) ant sienų, vertikalusis želdinimas, augalų ir piešinių deriniai.

Abstract

This article analyzes the current novelties of the environments of the residential districts, as well as the esthetic conditions of the apartment houses walls. The attention is paid to the walls renewal methods while searching for modern ecological and economical design of a building. There are analyzed wall paintings, vertical greening, combination of paintings and plants. The article states the cons and the pros of those methods and the possibilities of their implementation.

Key words: residential district, wall paintings, vertical greening, combination of paintings and plants.

Įvadas

Aplinka, J. Bučo (2001) teigimu, gamtoje funkcionuojanti tarpusavyje susijusių elementų (žemės paviršiaus ir gelmių, oro, vandens, dirvožemio, augalų, gyvūnų, organinių ir neorganinių medžiagų, antropogeninių komponentų) visuma bei juos vienijančios natūraliosios ir antropogeninės sistemos. Aplinka skirstoma į: *natūralią aplinką* – į kurią įeina viskas, kas yra Žemėje; ir *socialinę aplinką* – socialinė sistema (kultūra), kurioje žmogus gyvena, ir kiti žmonės bei organizacijos, su kuriais jis sąveikauja.

Šiuolaikinėje visuomenėje vis daugiau dėmesio skiriama gyvenimo kokybei – tai ekonomikos, sociologijos ir politologijos sąvoka, apimanti žmogaus dvasinę (emocinę), sociologinę ir fizinę gerovę (Gyvenimo kokybė..., 2012). Gyvenimo kokybė priklauso nuo žmogaus ir jį supančios aplinkos santykio. Aplinką kraštovarkoje dar galima apibūdinti ir pagal *psichologinį pojūtį* – jauki, graži, nepatrukli, psichofiziologiškai nepriimtina, bei *panaudojimo funkciją ir pobūdį* – gamtinė, geografinė, socialinė, gyvenamoji, darbo, rekreacinė (poilsio) (Bučas, 2001).

Gyvenamoji teritorija – tai žmogaus gyvenamosios aplinkos didžiausia sudedamoji dalis. Pagal J. Vanagą (2008), pagrindiniai Lietuvoje taikyti šios sistemos gyvenamosios teritorijos struktūriniai vienetai – tai namų grupė, gyvenamasis kvartalas, mikrorajonas ir gyvenamasis rajonas. Kokybiška gyvenamoji aplinka suprantama kaip ne tik rekreacinius, estetinius, ūkinius bei socialinius poreikius tenkinanti, bet ir tausojanti, ekologiška, ilgaamžė ir savitą charakterį turinti vieta (Miklušytė, 2009). Pagrindinis miesto aplinkos formavimo tikslas yra sukurti socialiniu, ekonominiu ir techniniu atžvilgiu pagrįstą, ekologiškai patikimą, estetišką ir efektyviai valdomą aplinką, kuri atitiktų besikeičiančios miesto bendruomenės ir kiekvieno žmogaus poreikius (Idzelis, 2011).

Dideli gyvenamųjų namų rajonai, ypač buvusiuose socialistiniuose miestuose, kelia daug klausimų. Yra manančių, kad šiuose rajonuose sovietmečiu statytų daugiabučių renovuoti neverta, nes niekas juose nenori gyventi dėl estetinių ir eksploatacinių problemų. Daugiabučių problemą būtina spręsti visų pirma keičiant visuomenės nuostatas ir perkuriant gyvenamųjų rajonų viešąsias erdves ir kraštovaizdį. Kalbant apie Lietuvos gyvenamųjų namų fasadų būklę, įvertinti pozityviai

galima būtų tik renovuotus ar naujai pastatytus statinius (įskaitant ir tuos, kurie stovi teoriškai griežčiau saugomuose senamiesčiuose ar prestižiniais vadinamuose naujamiesčių rajonuose).

Daugeliu atveju apleistos viešosios erdvės ir namų fasadai nėra vien estetinė, dažnai tai ir socialinė problema. Ji parodo mūsų visuomenės mentalitetą, dvasinius bei buitinius poreikius. Bet ir tai ne priežastis, kodėl taip prastai atrodo mūsų miestų kai kurie gyvenamieji rajonai. Dažnu atveju jų prastos išvaizdos priežastis – fasadų priežiūros politikos nebuvimas, dėl kurio pastatų fasadai tvarkomi nenuosekliai. Daugiabučiai namai dažniausiai atnaujinami ir dažomi po vieną, pagal konkrečiam namui parengtą projektą. Todėl bendras daugelio rajonų vaizdas nėra geras, nes kuriama spalvų eklektika, nesiekiant vientisumo.

Urbanistikos specialistės Dalios Bardauskienės teigimu, nors pasaulyje vis daugiau dėmesio skiriama žaliajai architektūrai, jos sėkmė priklausys nuo gebėjimo suderinti ją su vadinamąja rudąja urbanistika – t. y. žaliają architektūrą sieti su senstančių miesto dalių atnaujinimu (Kaip sugražinti..., 2012).

Šiuolaikiniai miesto erdvių tvarkymo ieškojimai suranda vis naujų techninių ir kūrybinių sprendimų, keičiant sienų estetinį vaizdą, vizualiai performuoti net ir statinį. Tam tikslui pasiekti nuo seno naudojamas fasadų želdinimas, sieninės tapybos technikos.

Prieš imantis vienokių ar kitokių tvarkymo darbų būtina įvertinti pasirinkto sprendimo įgyvendinimo trukmę, įrengimo išlaidų dydį. Tačiau bet koks sprendimas turi turėti vieną siekį – ekonomiškai naudingos, ekologiškai darnios, teikiančios estetinį pasitenkinimą, aplinkos sukūrimą (Jakovlevas-Mateckis, 2008; Vanagas, 2008).

Tyrimo objektas – miestų gyvenamųjų rajonų daugiabučių namų sienos.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti miestų daugiabučių namų sienų estetinę būklę bei pritaikymo šiuolaikiniame mieste galimybes.

Tyrimų metodika

Taikyti metodai: literatūros apžvalga pastatų sienų ir įvairių statinių apipavidalinimo klausimais. Autoriai tyrimą atliko vadovaudamiesi sisteminės ir palyginamosios analizės metodais.

Tyrimų rezultatai

Fasadų tvarkymo politika.

Per laiką dėvisi viskas. Namų fasadai taip pat ne išimtis. Nes jie yra pirmasis užtvaras, saugantis mus nuo nepalankių atmosferos sąlygų. Ir jam tenka didžiausia apkrova nuo jų poveikio – lietaus, sniego, saulės, šalčio, karšio. Nors keičiasi laikmetis, tačiau sovietmečiu statyti daugiabučiai namai ir toliau atlieka savo funkcijas, nepaisant jų estetinės išvaizdos ar eksploataavimo kokybės. Žvelgiant į Lietuvos gyvenamuosius kvartalus dėmesį patraukia ne tik pastatų spalva, bet ir jų estetinė būklė: apleisti, suskilinėję, apgriuvę, purvini, su chaotiškai apipieštomis ir aprašinėtomis sienomis.

Kaunietis architektas ir Vilniaus dailės akademijos dėstytojas Rimantas Giedraitis tvirtina, kad Kaunas tikrai turi kuo pasigirti turistams ir net architektūros žinovams. Tačiau pastatų vertę nustelbia netvarka. „Mieste išlikęs jaukus senamiestis, galima išvysti unikalų naujamiestį ir daugybę tarpukario moderniosios architektūros statinių. Tačiau nei prieš svečius iš užsienio, nei iš kitų Lietuvos miestų daugeliu jų pasipuikuoti negalime. Kauno problema, kad jis griūva, nyksta, pastatai daugybę metų netvarkomi, nevalomi, pradedami statyti ir paliekami, tačiau tai mažai kam rūpi. Dėl to, kaip jie atrodo, labiau tenka raudonuoti“ (Ar papilkėjusį..., 2013).

Namų fasadų apleistumas nėra vien tik estetinė problema, bet visų pirma socialinė. Apleistas fasadas, netvarkoma gyvenamųjų rajonų – tai ir mūsų abejingumo aplinkai, bejėgiškumo (sistemos ir asmeninio) bei solidarumo stokos simbolis.

Pasidairius po miestų gyvenamuosius rajonus, dėmesį patraukia kai kurių daugiabučių namų fasadų margumynas: skirtingai įstiklinti ar nudažyti balkonai, įvairiai padalinti langų rėmai, graffiti piešiniais ar kitokiais aprašinėjimais išmargintos sienos. Renovuoti namai ne išimtis, tame pačiame gyvenamų namų kvartale galima rasti įvairiomis spalvomis nudažytus fasadus. Todėl kyla klausimas, ar namus renovuojančios įmonės projektus derina tarpusavyje ir su miestų architektais (Apie fasadų..., 2014)?

Daugelio didžiųjų pasaulio miestų, tokių kaip Paryžius ar Londonas, statiniai taip pat yra pilki, nes, kaip ir didžiuosiuose Lietuvos miestuose, pastatyti iš ilgalaikių statybinių medžiagų, tačiau jų estetinį patrauklumą kuria prižiūrėtų pastatų tvarkingumas.

Būtent todėl, kad mes visi tokie skirtingi ir žmonių estetinis skonis gali skirtis, egzistuoja taisyklės, ypač tada, kai kalbama apie turtą, kuris priklauso mums visiems. Kai kuriose šalyse (Vokietijoje) taisyklės šiuo klausimu griežtos. Nustatyta leistina fasadų koloristika ir medžiagos. Dėl to čia nėra namų oranžinėmis ar violetinėmis sienomis. Tačiau bene svarbiausia, kad pasitikima specialistais, į jų nuomonę įsiklausoma. Daugiabučiai namai ir kiti statiniai savo forma ir spalvomis turi įsilieti į esamą urbanistinį audinį. Žinoma, galimas ir kontrasto principas, tačiau jis rizikingas ir ne visur tinka. Juk žmogus visur nori įžvelgti tvarką, o tvarka – tai ir geros proporcijos, kurias nusako kanonai, ir spalvų dermė (Apie fasadų..., 2014). Kalbant apie miesto veidą, svarbi darni visuma. O tai pirmiausia – namų grupės, gyvenamojo kvartalo, mikrorajono ir gyvenamojo rajono estetinė būklė. Pastatams grožio pirmiausia suteikia ne vien fasado spalva, bet ir prie jų derantys sutvarkyti langai, vitrinos, durys, laiptai, kitos detalės. Svarbus ir statinių apšvietimas, teritorijos aplink juos apželdinimas, šalia esančio grindinio būklė.

Estetikos svarba šiuolaikiniame mieste

Sparčios urbanizacijos proceso pasekmės yra žalingos gamtinei aplinkai, o žala gamtai anksčiau ar vėliau daro neigiamą poveikį ir patiems gyventojams. Nuo aplinkos būklės, kraštovaizdžio stabilumo ir biologinės įvairovės priklauso žmonių sveikata ir gerovė, valstybės ekonominė ir socialinė pažanga (Kučinskienė, 2009). Sprendžiant globaliu mastu pasireiškiančias problemas visada svarbi jau egzistuojančių sprendimo būdų analizė bei tinkamų aspektų pritaikymas.

Gamtinė aplinka mieste formuoja gyvenamosios ir rekreacinės aplinkos sąlygas. Intensyvi urbanizacija mažina miestų jaukumą bei menkina jų rekreacinį patrauklumą. Sumažėjęs augalijos kiekis nebegali užtikrinti pakankamai ekologiškos gyvenimo aplinkos. Įvairaus tipo augalų naudojimas ant sienų gali pagerinti aplinkos estetinį vaizdą. Žaliąsias architektūros idėjas reiktų vertinti kaip urbanistinės sistemos dalį, kitaip tariant, rudojo ir žaliojo lauko kontekste. Rudoji urbanistika (XX a. vid. koncepcija) šiuolaikinėje Europoje suprantama kaip degraduojančių pramoninių ir kitų nuskurdintų miesto erdvių bei infrastruktūros atnaujinimas ir antrinis panaudojimas, ji ypač aktuali Rytų ir Vidurio Europos miestams. Žalioji architektūra ir urbanistika yra palyginus nauja koncepcija (XIX a. pabaigos miesto sodų koncepcija), tačiau jos tikslai – užtikrinti darną aplinkos, visuomenės ir ekonomikos vystymąsi (Bardauskienė, Pakalnis, 2012).

Aplinkos želdinimo meno istorinis vystymasis yra glaudžiai susijęs su apskritai visos dekoratyvinės sodininkystės ir jos tradicijų istorine raida. Egiptiečiai augindavo šešėlių teikiančius didelius medžius (kedrus, palmes, gluosnius). Vynuogėms būdavo įrengiamos specialios konstrukcijos, primenančios mūsų pavėsines ar pergoles. Galima daryti prielaidą, kad vieno iš pasaulio stebuklų – Semiramidės sodų prototipas, tai šiandienos vertikalusis apželdinimas.

Bionika žinoma kaip augaliniai ornamentai (architektūrinė bionika), pritaikyti pastatų konstrukcijoms. Šis menas buvo populiarus antikos laikais, o gotikos meistras net buvo sudarę tam tikras taisykles, pagal kurias projektuojant buvo remiamasi floros diktuojamomis formomis. Tačiau musulmonų tikėjimas neleido vaizduoti gyvų būtybių, todėl šį draudimą bandyta kompensuoti naudojant įvairiausias ornamentus. Sienos šiuo laikotarpiu dengiamos ryškiais piešiniais su geometriniais bei augaliniais motyvais (Bionika..., 2007). Istorinė raida rodo, kad vien architektūros

priemonėmis negalima išspręsti visų miesto darnios plėtros klausimų, neatsižvelgiant į jų turinio šiuolaikiškumą ir idealizmą.

Taip pat želdiniai mieste atlieka architektūrinę ir socialinę funkciją. Augalų įvairovė suteikia bioarchitektūrinėms kompozicijoms ekspresyvumo, gyvumo, originalumo. Želdiniai, kaip tūriniai elementai, integruojasi į įvairias teritorijas (gyvenamosios, visuomeninės, pramoninės, komercinės, verslo ir kt. paskirties), jas praturtindami, išryškina ir papildo pastatų architektūrą. Įvairiomis formomis, spalvomis ir faktūra, kurios keičiasi nelygu metų laikais, mažina agresyvių urbanistinio komplekso poveikį aplinkai.

Žiedai, vingrus stiebų ornamentas, lapijos žaismė – dažniausiai tai taikoma norint suminkštinti, suapvalinti griežtas geometrines mūrų linijas ir šitaip bent šiek tiek priartinti žmogų prie gamtos natūralumo. Miestuose, kurie iš esmės yra žmogaus atsiskyrimo, nuotolio nuo gamtos išraiška, tokie dirbtiniai gyvojo pasaulio elementai dažnai yra vienintelė priemonė, primenanti mums nežmogišką kūrybos versmę. Tačiau pastaraisiais metais, kai itin suaktyvėjo visuotinis grįžimo atgal į gamtą troškulys, žmogus suranda vis naujų būdų, kaip gyvąjį pasaulį tiesiogiai įterpti į savo akmeninius ar betoninius namus. Statiniai įgyja didesnę vertę, vertingesnę tampa ir visa aplinkinė erdvė, kurioje įsiterpę žalieji plotai, tapę integraliu architektūriniu elementu. Vertikalūs želdinimai šiandien nebeapsiriboja tik vijoklinių augalų panaudojimu ir pritaikymu. Miesto erdvėse ieškoma naujų technologinių sprendimų, apželdinant dideles vertikalias plokštumas – daugiaaukščių fasadus. Tokie sprendimai turi ne tik dekoratyvinius aspektus, bet tarnauja kaip darni ekosistema, pasižyminti biologine įvairove.

Tinkamai parinkti augalai pastato eksterjere sumažina mikroorganizmų skaičius ir vizualiai pakeičia estetinę pastato vertę. Vasarą pastatų sienos nuo saulės įkaista nuo kelių iki keliolikos laipsnių mažiau, todėl patalpose temperatūra būna keliais laipsniais mažesnė.

Be to, augalai psichologiškai sumažina daugiabučio namo aukštį. Apželdintos namo sienos tampa viliojančia aplinkoje ir padidina būsto kainą. Žalio ir patrauklaus miesto vizijai įgyvendinti būtina subalansuoti horizontalųjį ir vertikalųjį želdinimą (Boon Lay Ong..., 2002).

Naujų galimybių ieškojimo poreikis.

Įsibėgėjus XIX amžiaus pramonės revoliucijai, kai smarkiai padidėjo atmosferos, aplinkos užterštumas, pradėta diskutuoti apie ekologišką miestų plėtrą. Darnumo, žalumo, tvarumo, ekologiškumo ar panašios idėjos pradėtos sieti su tuo, kaip žmonės sugyvena su aplinka. Žmonija pradeda suprasti, kad efektyvus energinių resursų naudojimas, miestų kompaktiškumas, švarus oras, gėlas vanduo, žemės derlingumas, gyvenimo kokybė priklauso nuo žmogaus sąveikos su aplinka modelio, miestams plėtoti taikomų principų atradimo (Žalioji architektūra..., 2011).

Šiuolaikinis miestas neišsivaizduojamas be šiuolaikinės architektūros, taip pat ir be šiuolaikinio meno. Tai, kas nauja, vien dėl savo naujumo automatiškai neįgyja tokios vertės, kaip tai, kas sena, ir bet kokio nenusisekusio šiandieninio statinio niekas nelaikys vertybe. Atvirksčiai, netgi unikalios architektūros pastatai, konceptualios skulptūros, juo labiau piešiniai, nereguliarieji atsirandantys ant namų sienų, dalies miesto gyventojų laikomi „negražiais“, darkančiais miesto vaizdą (1 pav.). Taip yra ne tik Lietuvoje, bet ir visur kitur. Tačiau tokie seno ir naujo susidūrimai yra neišvengiami jau ne vieną šimtmetį, todėl panašių pavyzdžių bet kuriame mieste galima rasti.

1 pav. Apleistos daugiabučio namų sienos (V. Gerikienės nuotraukos)
Fig. 1 Abandoned apartment house wall (photo by V. Gerikiene)

UNESCO Vienos memorandumas „Pasaulio paveldas ir šiuolaikinė architektūra – istorinio urbanistinio kraštovaizdžio valdymas“, kuris be kita ko teigia, kad „...miestų planavime, šiuolaikinėje architektūroje ir istorinio urbanistinio kraštovaizdžio išsaugojime reiktų vengti visokių pseudoistorinių projektų, nes jais nusižengiama ir istorijai, ir dabarčiai.“

Netradicinės medžiagos panaudojimas istorinėje aplinkoje dažnai sukelia aštrius ginčus apie tradicijas ir jų saugojimą. Tačiau skirtingų medžiagų sukuriamas kontekstas padeda suvokti pasirinkimo įvairovę ir įtikinti visuomenę, kad ir čia galimi ne tik tradiciniai sprendimai. Kadangi apie šių dienų architektūrą (o ir modernų meną apskritai) populiariuose leidiniuose straipsnių ir informacijos nerasi, tai naujos, nematytos namų sienų apipavidalinimo technikos vienaip ar kitaip šokiruoja nepatyrusį žiūrovą, ir jis nežino, kaip į tai reikėtų reaguoti. Todėl dažniausiai reagoja triukšmingai ir neigiamai.

Ypač tai atsiskleidžia statinių rekonstravimo atvejais. Tačiau kada proporcijos draugauja su aplinka, o pastatų fasadai, nors ir šokiruojantys, bet atlikti nepriekaištingai, visuomenė anksčiau ar vėliau bando ją suprasti ir priimti – tuo ir pasireiškia architektūros, kraštovaizdžio architektūros specialistų ir menininkų jėga. Tokie sprendimai parodo, jog naujas gali praturtinti seną ir taip sukurti naują kokybę. Rekonstrukcija, kada įtaigiai parinkta seno ir naujo koncepcija, padeda įtikinti visuomenę, kad galimas kelias, kai senosios vertybės ne tik nepraranda savasties, bet įgyja ir papildomos vertės (Moderni architektūra..., 2012).

Kadangi didžioji aplinkos vizualiosios informacijos dalis gaunama regos pagalba, tai aplinką vertiname, vertindami formą, faktūrą, ažūrą, šviesotamsą, spalvą. Spalvinė aplinka turi įtakos žmogaus darbo našumui ir jo charakteriui. Spalvos pagalba vizualioji tarša gali būti sustiprinama arba susilpninama, naudojantis tik spalvotyro žiniomis bei kompozicinėmis raiškos priemonėmis. Pasitelkiant chromoterapijos žinias spalvos pagalba aplinkoje galima balansuoti emocines būsenas bei stiprinti psichologinį poveikį, atsižvelgiant į aplinkos funkcines zonas (Jukonis, 2006).

Chromoradiostezija tai spalvų spinduliuojamos energijos poveikis žmogui ir jo aplinkai. Radiostezija nagrinėja minėtų poveikių mechanizmą, praktiškas jų pritaikymo sritis. Labiausiai praktikoje naudojama chromoradiostezijos šaka chromoterapija – gydymas spalvomis. Kiekvienai spalvai chromoterapija priskiria specifines savybes, kiekviena iš jų veikia žmogaus psichiką, kartu daro didžiulę įtaką mūsų sveikatai ir savijautai. Tinkamai panaudojus jų poveikį galime, esant reikalui, atstatyti savo gyvybinės energijos potencialą. Nėra nei vienos žmogaus veiklos srities, kurioje nebūtų galima pritaikyti radiostezijos mokslo žinių. Norint sukurti puikų urbanistinį kraštovaizdį, reikia žinoti pagrindinius radiostezijos principus, kurių pagalba gyvenamuosiuose rajonuose galima sukurti maksimalią gamtos pusiausvyros energetiką.

Pasitelkus chromoterapiją gyvenamuosiuose rajonuose galima sukurti puikią orientacinę sistemą. Parinkus kiekvieno gyvenamojo kvartalo namų fasadų spalvą ar tematiką, būtų galima išspręsti dabartinių gyvenamųjų rajonų identiškumą. Tokie sprendiniai ne tik pagyvintų pilkas ir nykias dabartinių fasadų sienas, bet ir atliktų informacinę funkciją.

Fasadų dekoravimo technikos ir būdai.

Šiuolaikiniai miesto erdvių tvarkymo ieškojimai suranda vis naujų techninių ir kūrybinių sprendimų, vizualiai performuoti sovietmečiu statytų namų sienas. Tam tikslui pasiekti nuo seno naudojamas fasadų želdinimas, sieninės tapybos panaudojimas. Sienų tapyba – monumentaliosios dailės rūšis: tapybos kūriniai, puošiantys pastatų interjerą ir eksterjerą – sienas, lubas, skliautus, atramas, kolonas ir kitus elementus. Žmonės tapyti pradėjo maždaug šešis kartus anksčiau nei naudoti raštą.

Žaliųjų sienų panaudojimo galimybės.

Gyvosios sienos dar kartais vadinamos žaliosiomis sienomis, vertikaliais sodais arba dangaus fermomis. Tokio tipo sodai kartais laikomi urbanistine sodininkyste, kadangi jie gerai tinka miestų aplinkai, kur antžeminės erdvės kiekiai yra labai riboti, tačiau gausu vertikalios erdvės. Šie žmogaus kūriniai gali būti gana įspūdingi savo išvaizda, o kai kuriais atvejais jie netgi specialiai auginami, kad filtruotų į pastatą (ant kurio jie auga) patenkančią orą (Vertikalioji..., 2008).

Gyvosios sienos palaiptams tapo daugelio žmonių mėgstama meno forma. Šios srities pradininkas yra menininkas Patrick'as Blanc'as. Jis tyrinėjo, kaip laukiniai augalai sugeba augti vertikaliai, nereikalaudami dirvožemio ir išrado būdą, kaip sukurti meniškai atrodančias augmenijos sienas, kurios būtų ir lengvos, ir reikalaujant mažai priežiūros. Gyvos augalų sienos ne tik primena meno kūrinį, bet turi ir praktinę reikšmę – vėsina aplinką, veikia raminamai, atgaivina orą, be to, kai kurios augalų rūšys gražiai žydi arba išaugina vaisių ar daržovių. Jomis besigerintiems interesantams kyla klausimas, kaip augalai gali augti ant statmenos sienos, kaip ant jos laikosi dirvožemis (Vertikalioji...,2008).

Vertikaliuosius sodus galima auginti ant bet kokio tipo sienos, naudojant arba nenaudojant dirvožemio. Juos galima patalpinti tiek ant vidinių, tiek ant išorinių sienų. Jei gyvajai sienai netrūksta vandens, tada dirvožemio arba visai nereikia, arba reikia tik mažo kiekio. Teigiama šio želdinimo savybė, kad jis įrengiamas ant sienų, taip nereikalaujamas žemės ploto. Suteikia gyvybę seniems apirusiems pastatams, stovintiems miestų viduryje. Jie vis populiareni iš esmės dėl savo nepakartojamo grožio ir natūralių oro gryninimo savybių (Vertikalioji...,2008). Tokie meno kūriniai ant sienų priartina žmogų prie gamtos.

Augant miestams, mažiau vietos lieka augmenijai, todėl būtina plėsti vertikaliųjų apželdinimą, juolab, kad tam yra visos reikiamos sąlygos (Gerikienė, Kučinskienė, 2011):

- ekologinė būtinybė, susijusi ir su oro švara, ir su mus supančios aplinkos regimuoju suvokimu, tiesiogiai veikiančiu žmogaus psichinę sveikatą;
- šiuolaikinių medžiagų, leidžiančių išspręsti visas sienų technines problemas;
- pasaulinė statybų patirtis.

Piešiniai ant sienų.

Sienų tapybos technikos: freska, aliejinė tapyba, enkaustika, klijų tapyba, reljefinė sienų tapyba, mozaika, sgrafitas, tempera bei įvairūs mišrūs kūrybos būdai. XX a. freska glaudžiai susijusi su architektūros kryptimis, pastatų konstrukcijomis, naudojamomis medžiagomis, dailininko individualiu braižu. Freskos ant namų vidaus ir išorės sienų visada buvo labai svarbia vakarų Europos kultūros dalimi. Tačiau per pastaruosius laikus freskų temos smarkiai pasikeitė. Jeigu anksčiau tai buvo antikinės, religinės, karinės tematikos freskos, tai dabar jų vietą užima sporto ir kitų tematikų freskos, iliuziniai efektai. Neretai tai glaudžiai susiję su reklamos paskirtimi ir funkcija, vykdoma ant namų fasadų sienų. Lauko reklama, be savo paskirties – skleisti reklaminę informaciją gyventojams, turi tikslą paįvairinti aplinką. Reklama išpiešta ant fasado tapo įdomia ir savita išraiškos forma. Ji gali pretenduoti į savotišką miesto ar gyvenvietės vizitinę kortelę, pagal kurią susidaro pirmasis įspūdis apie vietinės valdžios ir tos teritorijos gyventojų pastangas tvarkyti aplinką (Freskos privalumai..., 2009).

Šiuolaikiniuose ieškojimuose piešiniai, namų sienų plokštumose, neretai derinami su skulptūrinių reljefu. *Al fresco, buon fresco* sienų tapybos technika: tapoma ant šlapio, šviežio tinko šarmui atspariais gamtiniais pigmentais, sumaišytais su kalkių vandeniu arba paprastu vandeniu. Sgrafitas (išraižytas): sienos tapybos technika, kada siena dengiama keliais (dažniausiai 2–3) skirtingos spalvos tinko sluoksniais, po to viršutinis sluoksnis dalimis nupjaunamas aštriu instrumentu. Atidengiant apatinį tinką kuriama kelių spalvų ornamentinė, kartais figūrinė kompozicija. Nuo viduramžių taip puošiamas pastatų eksterjeras ir interjeras. Lipdiniai (žargonu jie vadinami *moldingu*) labai populiarūs slaviškuose kraštuose, kur lipdinys iliustruoja prabangą. Lipdiniai ir kitokia puošyba populiarūs ir vakaruose, bet visiškai priešingai negu rytuose, čia lipdinius naudoja siekiant išsaugoti senąją istorinę autentiką ir paveldą. Vakarų Europoje labai populiarūs santūriji klasika, ji pritaikoma ir šiuolaikiniam interjerui bei eksterjerui (Lipdiniai – primirštas..., 2013).

Pastaruosiu metu vykstant daugiabučių renovacijoms, namai tampa ne tik ekonomiškėsi šilumos atžvilgiu, bet ir patrauklesni jų fasadai. Statinių estetinį vaizdą keičia įvairesnės spalvinės gamos, optinis pastato keitimasis. Vienu jų fasadai pastelinės spalvos, kitų – gana ryškūs. Ryškiomis spalvomis nudažyti statiniai mūsų aplinkoje atrodo nenatūraliai jos labiau tinka

fasado detalėms, pavyzdžiui, balkonams. Namus geriausia būtų dažyti pastelinėmis spalvomis. Kokia spalva dažyti atnaujintą namą, turėtų parinkti architektas, atsižvelgdamas į iš anksto parengtą tos miesto dalies atnaujinimo planą, siekiant sukurti jaukius vientisus gyvenamųjų namų rajonus.

Grafiti menas susijęs su vis labiau užvaldančia masine miesto statinių sienų dekoravimo kultūra, kuri išryškino naują tendenciją – masinį saviraiškos poreikį. Graffiti ir architektūra sudaro visiškai priešingus meno, regimo gatvėse, poliūs. Tai nemokamas ir dažniausiai pasitaikantis menas šiandieniniame mieste, kasdien supantis kiekvieną iš mūsų ir verčiantis reaguoti į aplinką (*Grafiti menas...*, 2011).

Grafičių piešimas vieniems tai – aerozoliu trykštantis menas, kitiems – nesuvaldomas ir dargi nemažai kainuojantis pastatų sienų niokojimas. Jei legaliais piešiniais būtų išmargintos daugiabučių namų fasadų sienos, „miegamieji“ rajonai ne tik atsigautų, bet ir nebebūtų tokie painūs kaip yra dabar. Tačiau grafiti „menininkai“ sukūrė tokį įvaizdį, kad dažniausiai vartojami tik neigiamame kontekste.

„Jei kalbame apie protingą miestą – daug ką galima integruoti“, – įsitikinęs Klaipėdos savivaldybės administracijos Jaunimo reikalų koordinatorius Modestas Vitkus (*Mūsų mieste...*, 2013). Daugelis Klaipėdos gyventojų ir miesto svečių pritartų idėjai grafičiais puošti daugiabučių namų fasadus. Pasak jų, pasitelkus gatvės meną miegamuosiuose rajonuose būtų galima sukurti puikią orientacinę sistemą, nes dabar daugelis kiemų tarsi identiški. Sprendiniai patvirtinti kiekvieno mikrorajono ar kiekvieno kiemo tematika pagyventųjų pilkas ir nykias dabartinių fasadų sienas. Miesto centre grafičiai padėtų ne tik iliustruoti istorinius įvykius, atliktų edukacinę funkciją, bet ir galėtų tapti turistų traukos centru.

Pasaulyje tokių grafičių panaudojimo pavyzdžių yra begalės. Vienas tokio gatvės meno pritaikymo turizmo reikmėms pavyzdys – Lenkijoje, Lodzės mieste, freskomis išpiešti 20 pastatų fasadai, kurie traktuojami tarsi vieša meno paroda ir traukia lankytojus (2 ir 3 pav.).

Tokių objektų atsiranda ir Lietuvoje. Dizaineris Egidijus Gužauskas ne tik žodžiais, bet ir darbais parodo, kaip gali pasikeisti pastatas, jei valdžia ir gyventojai pasitiki grafitininko fantazija (4 pav.).

Klaipėdietis dizaineris E. Gužauskas siūlo (*Mūsų mieste...*, 2013), kad ant miesto istorijai svarbių pastatų būtų ne tik nupieštas istoriją primenantis vaizdas, bet ir specialus QR kodas (tai nedidelės informacijos laikmenos, saugančios duomenis vaizde), kurį nuskenavus mobiliuoju telefonu automatiškai internetiniuose puslapiuose praeivis rastų visą informaciją, susijusią su tuo pastatu ir jo istorija.

Kaip teigia dailininkas A. Dubra (*Lietuviai į gatvės...*, 2013), kiekvienas piešėjas vadovaujasi savo moralinėmis nuostatomis. „Nepiešiu ant senų pastatų ir kultūros paminklų, ypač ant bažnyčių. Ir šiaip nelegaliai labai mažai piešiu“, – prisipažįsta menininkas.

Klaipėdos miesto vyriausiojo dailininko M. Petrulio nuomone, šito meno forma turi būti kitokia. Centrinėse miesto aikštėse galima rengti čempionatus, performansus. Kodėl būtina atnešti į miestą kultūrą, kuri pasidaro disbalansinė? Miesto centrą šiukšlynu ir balaganu galima paversti labai greitai, bet atstatyti pradinę tvarką nėra lengva. „Miegamuosiuose“ rajonuose – kita kalba, tačiau ir čia išskyla eksploatacijos trukmės klausimas. Be to, augančiai naujai kartai gali formuotis nuomonė, kad piešti galima bet kur (*Mūsų mieste...*, 2013).

Nėra vieno suvokimo, kažkas nusprendžia, kad kažkas gražu, kažkas – ne. Po kiek laiko suprantama, kad tai, kas uždažyta, iš tikrųjų buvo genialu. Labai svarbu piešinį suderinti su aplinka – tik tada jis bus paveikslu. Taip papuošti namai ne tik kad negadina estetinio vaizdo, bet netgi yra puiki priemonė sužadinti praeivių fantaziją, taip žmones nors trumpam atitraukiant nuo įgrisusios kasdienybės rutinos.

2 pav. Freskomis išpieštos namų sienos
(Mūsų mieste..., 2013)

Fig. 2 Murals painted on the house wall
(Our town..., 2013)

3 pav. Tapyba ant daugiabučių sienų
(Tapyba ant..., 2007)

Fig. 3 Paintings on the walls of apartment
(Paintings on..., 2007)

4 pav. Pastatas prieš ir po (Mūsų mieste..., 2013)

Fig. 4 Building before and after (Our town..., 2013)

„Žalioji grafiti“ (*Green Graffiti*) tai nauja meno rūšis. Lietuvoje tokių piešinių nėra, ne tiek daug jų ir užsienyje. „Žaliajam grafičio“ kūrimui reikia daug kruopštaus darbo, surinktų ir tinkamai paruoštų samanų, o po „užtepliojimo“ mažiausiai savaitę meno kūrinių reikia kasdien atgaivinti vandeniu. Nors tokių menininkų nėra daug (didžioji dalis jų kuria pasaulio didmiesčiuose, pavyzdžiui, Niujorke, Londone), jie vienbalsiai sutaria, kad žmonės yra gerokai atitrūkę nuo gamtos. O čia savo rankomis gali sukurti mažytę ekosistemą „betono džunglėse“. Menininkai Edina Tokodi ir Jozsefas Valyi-Toth dažniausiai trafaretų būdu piešia įvairius gyvūnus itin nykiuose miesto vietose – ant statybviečių tvorų, apleistų pastatų (5 pav.). Visi jų gyvūneliai „auga“ Bruklino rajone (Niujorke, JAV). Kita vertus, tai niekam nekenkiantis grafičių menas – samanas nuo sienos galima nukrapštyti gerokai lengviau ir pigiau, nei tikrąjį aerozoliniais dažais įamžintą grafitį. Tokiu būdu sujungiamas menas ir gamta, galima stilingai papuošti praktiškai bet kokią išorės paviršių.

5 pav. „Žaliojo grafiti“ menas ant sienų (Samanų grafičiai..., 2013)

Fig. 5 Green Graffiti Art on the walls (Moss graffiti..., 2013)

Reklamos agentūra „Green Graffiti“ čia iš karto rado vertingą nišą – didžiosios Europos šalyse veikianti bendrovė siūlo kompanijoms sukurti reklamą iš samanų ar žolės. Samanų piešinį taip pat galima „užauginti“ ant medžiagos ir vėliau ją pritvirtinti prie sienos.

Toks grafiti menas gali augti ant bet kokio paviršiaus – ant plytų, nederlingo dirvožemio, grotelių, pavėsinės sienos, akmenų krūvos, nebevažiuojančio automobilio, medinio paviršiaus.

Samanų galima rasti ant permirkusių sienų, drenažo vamzdžių, drėgnoje aplinkoje. Renkantis vietą samanų grafičiui būtina atsižvelgti į samanų „pomėgius“. Kitu atveju meno kūrinys gali netrukus pradėti ruduoti ir nudžiūti. Tam didelės įtakos turi ir šalies klimatas (Samanų grafičiai...,2013).

Augalų ir piešinių deriniai.

Yra žmonių, kuriems patinka nusistovėję ir laiko patikrinti sprendimai, kitiems norisi kažko naujo. Viena iš tokių naujovių – piešinio ir augalo derinys ant sienos. Tai ganėtinai neįprasta, tačiau, parinkus tinkamus augalus bei pritaikius piešinį, gautas rezultatas gali pradžiuginti. Vienas kitą papildydami augalas ir piešinys gali tapti gyvu paveikslu, kuris kinta keičiantis metų laikams. Pirmiausia, norint įrengti tokią sieną reikia žinoti, kad rezultatas nebus matomas iš karto ar po metų. Tai priklauso nuo jau pasodinto augalo dydžio. Norimą rezultatą galima pamatyti po 5 ar 10 metų. Atsižvelgiant į būsimą piešinį galima sodinant keletą augalų rūšių vienu metu ir formuoti jų augimo kryptį. Taip pat galimas tokios kompozicijos variantas, kai medis ar krūmas yra tam tikru atstumu nuo sienos. Visa idėjos esmė – įkomponuoti augalą į piešinį taip, jog jis atrodytų piešinio dalis. Keičiantis metų laikams iš dalies keisis ir kompozicija.

Straipsnyje išanalizuotos daugiabučių namų sienų apipavidalinimo alternatyvos, tokios kaip vertikalusis želdinimas, teminiai piešiniai, „žalioji grafiti“ bei piešinio derinimas su augalu. Prieš imantis įgyvendinti vienokį ar kitokį būdą, svarbu apgalvoti visas galimybes ir pasirinkti tinkamiausią, kuris atitiktų tiek žmogaus poreikius, tiek aplinkos estetiškumą.

Išvados

1. Istorinė raida rodo, kad statinių sienų želdinimo ir tapymo poreikis atsirado senųjų kultūrų laikotarpiu, siekiant statinių sujungti su gyvąja aplinka.
2. Intensyvi urbanizacija mažina miestų jaukumą bei menkina jų estetinį patrauklumą, todėl gamtinė ar dekoratyviai ją papildanti aplinka šiuolaikiniame mieste būtina, siekiant šias problemas sušvelninti.
3. Statinių estetiniam ir dekoratyviniam vaizdui gerinti, priklausomai nuo galimybių ir tikslo, naudojamos įvairios priemonės bei technikos, tokios kaip vertikalus želdinimas, teminiai piešiniai, piešinio derinimas su augalais ir kt.
4. Šiuolaikinį miesto statinių sienų dekoravimo būdo pasirinkimą lemia ekonominės galimybės, gamtinės sąlygos, miesto pastatų stilius, funkcionalumas, informatyvumas bei socialinė aplinka.

Literatūra

1. Apie fasadų tvarkymo politikos Lietuvoje (ne)buvimą. 2014-02-15. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://lzinios.lt/lzinios/Namu-pasaulis/apie-fasadu-tvarkymo-politikos-lietuvoje-ne-buvima/173715>
2. Ar papilkėjusį Kauno veidą atgaivintų spalvoti namai? Parengė Iveta Skliutaitė. 2013-09-02. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/ar-papilkejusi-kauno-veida-atgaivintu-spalvoti-namai.htm?p=2#.UxmO301DFdg>
3. Bardauskienė D, Pakalnis M. *Žalioji architektūra ir rudoji urbanistika: priešprieša ar sąlyčio taškai*. Respublikinė mokslinė konferencija „Žalioji“ architektūra-inovatyvus požiūris. 2012. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://gaia.vgtu.lt/index.php/zaip/zaip_2012/paper/view/2
4. Bionika – „formoje sustingusi gamta“. 2007. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.delfi.lt/gyvenimas/naujos_formos/bionika-formoje-sustingusi-gamta.d?id=11941231

5. Boon Lay Ong. Green plot ratio: an ecological measure for architecture and urban planning. *Landscape and urban planning*, August. 2002. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: www.elsevier.com/locate/landurbplan
6. Bučas J. *Kraštovarkos pagrindai*. Kaunas, 2001.
7. Gerikienė V., Kučinskienė J. Žaliųjų stogų ir sienų panaudojimas aplinkos optimizavime. *Dekoratyviųjų ir sodų augalų sortimento, technologijų ir aplinkos optimizavimas. Mokslo darbai*, 2(7). Mastaičiai, 2011.
8. Gyvenimo kokybė. 2012. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://lt.wikipedia.org/wiki/Gyvenimo_kokyb%C4%97
9. *Green structure and urban planning*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2005.
10. Idzelis R. L. *Kraštovaizdžio tvarkymas*. Vilniaus, 2011.
11. Jakovlevas-Mateckis K. *Miesto kraštovaizdžio architektūra: miesto kraštovaizdžio architektūros raida ir teorijos pagrindai*. T.1. Vilnius, 2008.
12. Jukonis J. *Radiostezija. Straipsnių rinkinys*. Vilnius, 2006.
13. *Kaip sugrąžinti gerą sovietinių daugiabučių vardą?* 2012-10-25. Autorė Rūta Levickaitė. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.technologijos.lt/n/technologijos/statybos/S-29168/straipsnis/Kaip-sugrazinti-gera-sovietiniu-daugiabuciu-varda?l=2&p=1>
14. Kučinskienė J. *Subalansuotos plėtros idėjų raiška architektūroje ir teritorijų planavime*. Urbanistinis karkasas horizontaliosios ir vertikaliosios urbanistinės plėtros koncepcijų kontekste. Pranešimų medžiaga. Kaunas, 2009.
15. *Lietuviai į gatvės meną reaguoja šalčiau nei užsieniečiai*. Parengė Raminta Jonykaitė 2013-09-30 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.ve.lt/naujienos/kultura/kulturos-naujienos/lietuviai-i-gatves-mena-reaguoja-salciau-nei-uzsienieciai-1063695/?utm_source=susije&utm_medium=referral&utm_campaign=blokas
16. Miklušytė G., Sanderson R.S. Darnios plėtros ir ekologinių principų pritaikymas gyvenamosios aplinkos projektavime. *Miestų želdynų formavimas. Mokslo darbai*, 1(6). Klaipėda, 2009.
17. Mūsų mieste nėra vietos grafičiams. Parengė Edita Gudavičė 2013-11-08 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.ve.lt/naujienos/klaipeda1/klaipeda/musu-mieste-nera-vietos-graficiams-1088578/>
18. Prieiga per internetą: (<http://www.delfi.lt/verslas/nekilnojamas-turtas/j-jakaitis-zalioji-architektura-lietuvos-ateities-miestu-link.d?id=61860103#ixzz2tDHdYHUJ>)
19. Prieiga per internetą: Architektas Gintaras Balčytis <http://www.architekturumai.lt/pages/posts/moderni-architektura-istorineje-aplinkoje-54.php>
20. Prieiga per internetą: <http://reklamosfreskos.wordpress.com/2009/11/10/freskos-privalumai-priea-tenta/>
21. Prieiga per internetą: <http://www.article/16269/lipdiniai-primirstas-ir-naujai-atrastas-sienu-dekoras>
22. Prieiga per internetą: http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3154&kas=straipsnis&st_id=11282
23. *Samanų grafičiai – meno kūriniai, kuriuos reikia prižiūrėti*. Parengė Inga Labutytė 2013-03-05 [Žiūrėta 2014-02-18]. Prieiga per internetą: <http://grynas.delfi.lt/gyvenimas/samanu-graficiai-meno-kuriniai-kuriuos-reikia-priziureti.d?id=60828347#ixzz2qN5RW6gx>
24. Tapyba ant daugiabučių sienų. 2007 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.technologijos.lt/n/spauda/sciam/straipsnis?name=straipsnis-4624&l=5&t=/449>
25. Vanagas J. *Urbanistikos pagrindai*. Vilnius, 2008.
26. Vertikalioji sodininkystė – gamtos „graffiti“. 2008 [interaktyvus]. Prieiga per internetą <http://www.technologijos.lt/n/technologijos/statybos/straipsnis?name=straipsnis-1582>
27. Žaliuojančių rūbų madas diktuoja Paryžiaus pastatai. 2011. [interaktyvus] Prieiga per internetą: <http://www.sodovizija.lt/index.php?id=2350>

The Possibilities of the Aesthetic Design of the Residential Houses

(Received in January, 2014; Accepted in April, 2014; Available Online from 2nd of May, 2014)

Summary

The historical development reveals that the urgency for buildings greening appeared during the ancient history period, while trying to connect the buildings with the nature.

Intensive urbanization in the 21st century continues to reduce ecology, coziness and esthetic value of the cities and furthers away a person from the nature. In order to personalize and add privacy to the urbanized areas, the natural environment and a green scene is an absolute necessity in a modern city. To solve the lack of nature in the cities new methods are in demand, as well as implementation of expression means and technological novelties.

Various methods and devices are used in order to improve the aesthetic and decorative image. To name a few: vertical greening, thematic drawings, plant and painting combinations. All those choices, however, are determined by realistic possibilities, especially economic issues, related to the country's policy and attitude. In economically powerful countries the primary choice goes to modern, expensive and long-term facade design methods.

Special attention, while choosing a suitable facade decoration method, must be paid to the prevailing weather conditions, which differ in separate regions. The facade decorations using plants are more suitable in the areas with mild climate, or the plants must be chosen adequately.

Very often the facade decoration is related to the prevailing style of buildings design of the city and heritage. The buildings with significant historical value are being decorated less frequently, or their design requires modern methods.

The color and texture methods are mostly chosen for the old town building facade design, however, they must not contradict with the spirit of a building, or in any way change its appearance.

The currently new and popular tendency is the informativeness of the decorated facades. This includes the commercial wall drawings, which play multiple function in the urbanized society.